

AZ OTTHONMUNKA.

Írta: FERENCZI IMRE.¹

Mindazok a munkásvédelmi és munkás-jóléti intézkedések (munkásbiztosítás, iparfelügyelet, iparbírótság stb.), amelyek a gyárakban és részben a műhelyekben alkalmazott munkások érdekében a kulturállamok részéről történtek, nagy mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy számos (kivált a ruházati, fát feldolgozó és élelmezési) iparágban a vállalkozók felhasználva a proletároknak egymás közötti túlhajtott versenyét, megrendeléseiket otthon dolgozó munkásoknak, illetve közvetítő kismestereknek adják át, akik maguk foglalkoztatnak otthonmunkásokat.² Az otthonmunka a munkások tízezreire valóságos éhbéreket, végsőig kinyújtott munkaidőt, egészségtelen műhelyeket és lakásokat, a családtagoknak már a legsengébb korban való túlságos igénybevételét, gyermek-

halandóságot, pusztító vészeket (tüdővész, ragadós betegségek, alkoholizmus stb.) és az élet-tartam megrövidülését jelenti. Mindazokat az intézményeket, amelyek a munkást a kizsákmányolás és az egészségtelen szennyverseny ellen megvédelmezik, a törvények eddig e legszánalmasabb emberi páriákra nagy mértékben nem terjesztették ki. Pedig ha valahol, úgy itt van helye az állami beavatkozásnak. A gazdasági nyomor és a teljes elszigeteltség túlnyomólag lehetetlenné teszi ugyanis, hogy e kismesterek és munkások szintén hatályosan éljenek a koalíciós szabadsággal és önerejükkel törekedjenek helyzetük javítására. Az állami beavatkozás itt már csak azért is szükséges, mivel az otthonmunka teljes anarchiája nem csekély veszedelmet jelent a nagy fogyasztóközönségre nézve is, amely ma az ilyen bármennyire rossz, de lehetőleg olcsó kontárúrt hajhássza. Igaza van Sidney Webb-nek: „Az egész nemzet zsákmányolja ki az otthonmunkásokat.” Pedig az otthonmunkában készített táp- és élvezeti cikkek utálatosak, sőt az egészséget egyenesen veszélyeztethetik. Az így készült fehérneműekkel, ruhákkal, cipőkkel stb. az alsóbb néposztály életerején rágódó vészek a különben legkedvezőbb gazdasági helyzetben élő osztályokban is elterjednek.

Voltaképpen csak a legkülönbözőbb pártirányú szociálpolitikusoktól 1906. évben Berlinben és Londonban rendezett otthonmunkakiállítások adtak kellően szemléltető képet az otthonmunka terjedelméről, a benne uralkodó nyomorúságról és a velejáró veszedelmekről, noha már azelőtt is bőven írtak róla monográfiákat. E kiállítások újból igazolták, hogy az otthonmunka alapos törvényhozási szabályozása nélkül a legtöbb iparág nyugodt termelése

¹ Szerzőnek „Sztrájk és szociálpolitika” című művéből (Athenaeum kiadása, ára 12 korona), amelyre még rátérünk.

² „Képtelenség — mondja Francke tanár — a nyomorúságos házi iparost, aki feleségével és gyermekeivel csak nehezen vergődik keresztül az életben, és akinek sorsa egészen munkáltatójának (Verleger) kezében van, az ipari és biztosítási jog terén egy sorba helyezni a gyárossal, míg a valóságban sokkalta kevésbé önálló, mint nem egy otthonmunkás (Sitzgeselle). Nem jogi szerkezetek a döntők, hanem a gazdasági és társadalmi függőség. Itt alaposan revidálni kell a fogalmakat, hogy a kereseti élet tényeivel összhangba jussanak. (Sociale Praxis. Jg. XV. Sp. 563.) Nagybritanniában nem tartják különben az otthonmunkás fogalma lényeges jegyének, hogy a fogyasztók és az otthonmunkás között egy contractor vagy sweater álljon, mivel ennek az ún. n. izzasztó rendszernek társadalmi hatása (bérnyomás stb.) a gyári vagy műhelyt munkásra is kiterjed, bár nem annyira, mint a kevésbé ügyes s ezért állandóan nem is alkalmazott otthonülő munkásokra. Különben a műhelymunkás gyakran megy át az otthonmunkába és viszont, továbbá a kisiparban a műhely- és háziipari üzem felette ingadozó. A szociáldemokrata párttól a német birodalmi gyűlésben 1906 február 28-án benyújtott javaslat a következőképpen írja már körül az otthon-

munkások körét, anélkül, hogy teljességre vagy tudományos pontosságra igényt tartana. (L. Correspondenzblatt der Generalkommission der Gewerkschaften Deutschlands. Jg. 16. Sp. 146.)

F o g a l o m m e g h a t á r o z á s .

I. §. E törvény értelmében:

a) Otthonmunkások (Heimarbeiter) ama személyek, akik egyedül vagy családjuk tagjaival saját lakásukon vagy idegen munkahelyiségben (ülő-munkások) vállalkozók vagy otthoniparosok megbízásából és azok számlájára iparilag tevékenyek, még pedig akkor is, ha a nyers- és segédanyagokat maguk szerzik be;

b) házi munkások (Hausarbeiter) azok a személyek, akik háziiparosok megbízásából és számlájára azok lakásában vagy munkahelyén iparilag tevékenyek, még pedig akkor is, ha a nyers- és segédanyagokat maguk szerzik be;

c) házi iparosok (Hausgewerbetreibende) azok a személyek, akik vállalkozók megbízásából és számlájára, vagy átmenetileg saját számlájukra is, saját vagy idegen lakásban vagy műhelyben házi munkásokat vagy otthonmunkásokat alkalmaznak.

¹ Az itt kiállított tárgyak szomorú genezisére, az otthonmunkások munka- és életviszonyaira vonatkozólag I. Heiss, M. u. Koppel, A., Heimarbeit und Hausindustrie in Deutschland. Berlin, 1906.

nem biztosítható, bármily modern legyen különben a munkaviszony szervezete. Mindaz ugyanis, amit nagy gépek és nagyterjedelmű műhelyek nélkül elő lehet állítani, a versenytársak legyűrése és a nagyobb vállalkozói haszon biztosítása végett lassankint az otthonmunkába megy át. „Számítalan használati cikk — mondja a berlini kiállítás egyik leírója — az egyenruhától és selyemblúztól a munkásnadrágig és a konyhakötényig, az ingtől és harisnyától a legelegánsabb hímzésig és csipkéig, a legdurvább férficsizmától a csinos báli cipőig, az egyszerű lámpaernyőtől a kecses virágdíszig részben otthonmunkaként készül”¹ Mindezen iparágakban az otthonmunkás bére oly alacsony, hogy a tisztességes vállalkozók is képtelenek munkásaiknak tisztességes, esetleg egyezményes béreket fizetni. A szennyverseny őket is arra kényszeríti, hogy a munka egy részét otthonmunkásoknak adják ki. Így van ez pl. a nagyobb szabócégeknél mindenütt. S mentől alacsonyabbak ennek következtében a bérek, annál inkább kénytelen a munkás, illetve a munkásnő túlórázni és családjának aprajánagyját munkára szorítani, csak hogy életét az éhség határvonalán (starvation level) tengethesse. Mindkét körülmény továbbhatva a munkaalkalom csökkenésére, a munkanélküliség növelésére vezet. A munkakínálatnak a munkakereslettel való aránytalansága folytán lehetetlenné teszi a munkafeltételek javítását és a munkanélküliek segélyezésének rendezését. Végül az ellenőrizhetetlen otthonmunka — s ez a lényeges — a maga alacsony béreivel még a már alkotmányosan megszervezett gyárak és műhelyek rendjét is megbolygatja, bizonytalanná teszi, felforgatja s ezért az illető iparszakmákban a sztrájkok egyik legmélyebb forrásául tekintendő.²

Világos, hogy bármennyire híve is valaki a munkaviszony organikus rendezésének, — tekintettel arra, hogy az otthonmunkások hatályos önvédelmi szervezkedése igen csekély kilátással bír — az otthonmunka messzemenő állami szabályozását kell kívánnia, ha mind számosabb kereseti ágat ki akar ragadni abból a különben elkerülhetetlen anarchiából, amely a szociális és higiénikus rákfenének biztos követ-

kezése. A legkevesebb, amit ma a szociálpolitikai előrelátás megkövetel, a tágabb értelemben vett otthonmunkások kötelező lajstromozása és munkahelyeiknek egészségügyi ellenőrzése.

(Folytatjuk.)

¹ Hogy ez a rettenetes bérnyomás mennyire leszorítja a cikkeket árát is, arra nézve a skót otthonmunkaviszonyok szorgalmas kutatója, Margaret Irwing, a következő példákat köztit „Egy bizonyos fajta szalagos párna tucatjéért előbb 4 sh. munkadíjat fizettek; ma 2 sh.-et. Ma tehát Londonban kb. azért az árért vesztegetik, amely még nem rég a puszta munkadíj volt. Nadrágok elkészítéséért előbb tucatonként 5 sh.-t fizettek, ma 3 1/2 sh.-et; szoknyákért 14 sh. helyett most 7 sh.-et. A munkamegosztás egy újabb neme és az orosz zsidó bevándorlók piszkos versenye különösen itt érezhető.” (The Problem of Home Work. Glasgow, 1906. p. 16. ff.)

² Soziale Praxis. Jg. XV. Sp. 433.